

MIELIPIIDE

30.6.2026

Ympäristöministeriö
Aleksanterinkatu 4–10
Helsinki PL 35
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.ym@gov.fi

Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry
Savonkatu 23, 3.krs., huone 3018
45100 Kouvola
0451049388
kymenlaakso@sll.fi

Asia: Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) tarkistus, osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS)

Dnro: VN/14828/2026

Suomen luonnonsuojeluliiton Kymenlaakson piiri ry kiittää mielipidemahdollisuudesta ja toteaa seuraavaa.

Yleisesti

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistaminen on perusteltua, koska nykytilanteessa vihreän siirtymän nimissä tehtyjä maan- ja luonnonvarankäytön muutostomia ei maassamme arvioida, eikä ohjata kokonaisvaltaisesti. Maakuntakaavataso on osoittautunut tähän riittämättömäksi. Toisaalta maakunnallinen päätöksenteko voi katsoa vihreän siirtymän toimia kapeasti ja päinvastoin kiihdyttää hallitsematonta kehitystä.

Tavoitteiden tarkistamisen riskinä toisaalta on, että sitä kautta pyritään entisestään poistamaan esteitä vihreän siirtymän hankkeilta luonnon kustannuksella. Tähän viittaa osaltaan osallistumis- ja arviointisuunnitelman toisen sivun muotoilu tarkistuksessa käsiteltävistä seikoista: ”Tarkistus rajataan koskemaan näitä teemoja. Muita VAT-päätöksen tavoitteita, rakennetta tai painotuksia *ei tässä yhteydessä avata.*”

Tarkistamisessa onkin tärkeää huolehtia, että ympäristöseikat tulevat huomioiduksi kaikissa vaiheissa, mihin SOVA-lakikin ohjaa. Laajemmin kyse on riskeistä, missä 'talouden', 'huoltovarmuuden' yms. itse itseään perustelevien poliittisten vaatimusten nimissä poistetaan esteitä, jotka johtavat laajaan, samanaikaiseen ja seurauksiltaan ennakoimattamaan maankäytön muutokseen. Tähän kehitykseen kaivataan kipeästi hallintakeinoja. Kyse on sekä rakentamisaikaista, että sen jälkeisistä, pysyvistä vaikutuksista luontoon, missä toiminnallisen luonnon ala, toimintakyky ja potentiaali heikentyy sekä paikoin häviää. On silti todettava, että samalla myös muodostuu mm. avoimia uuselinympäristöjä.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisen tarve kertoo siitä, että maan- ja luonnonvarankäyttö on käännekohdassa. Suomalaiseen luontoon ja luonnonvaroihin kohdistuu ennennäkemätön kiinnostus ja paine, missä määrällisesti useita vihreän siirtymän hankkeita edistetään samaan aikaan eri puolella maata. Tosin mm. maatuulivoimatuotanto sekä sen vaatimat energiansiirtoyhteydet keskittyvät pohjoiseen Suomeen.

Hankkeita perustellaan keskeisesti vihreällä siirtymällä ja ilmastomuutoksella. Ilmastokriisin ohella on kuitenkin meneillään myös luontokriisi. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulee ohjata ilmastomuutoksen hillitsemisen ohella myös luontokadon hillitsemistä. Luontokatoa torjutaan aina paikkasidonnaisesti, jonka tulee olla reunaehto vihreän siirtymän energiaratkaisujen sijainninhjauksessa.

Tarkistamisen teemat

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisprosessi koskee osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan seuraavia vuoden 2017 VAT-päätöksen teemoja:

- energijärjestelmän joustoa, säätövoimaa ja energian varastointia
- valtakunnallisesti merkittävien energiaratkaisujen alueidenkäytöllisiä edellytyksiä
- sähkön toimitus- ja huoltovarmuuden huomioon ottamista alueidenkäytössä

Teemoihin ei tule keskittyä vain teknillis-taloudellisina- tai turvallisuuskysymyksiin. Kaikilla niillä on laajoja vaikutuksia luontoon, jo olemassaolevan energianjärjestelmän kautta. Esimerkkinä vesivoimaloiden lyhytaikaissäätö, mitä nykyiset luvat eivät välttämättä mahdollista, mutta säätöä toteutetaan silti. Millaisen viestin tämä antaa toiminnan vastuullisuudesta tai toisaalta mahdollisuuksista uusille hankkeille?

VAT-tarkistamisen puitteissa on mahdollista vertailla energijärjestelmän erilaisia toteutustapoja suhteessa niiden ympäristövaikutuksiin. Vesivoiman ratkaisut joustoon, säätövoimaan ja energian varastointiin ovat varsin erilaisia kuin hajautetut, akkuihin perustuvat ratkaisut, joissa energiantuotanto sekä joustot on eriytetty. Vaikka vesivoimatuotannossakin käytetään akkuja sähkön varastointiin, vesivoima-ala edistää näkyvästi pumppuvoimaloita.

Ympäristön ohella myös vihreän siirtymän yhteiskunnalliset vaikutukset ovat vaakakupissa. Kemijärven pumppuvoimalahankkeet ovat vasta suunnittelun alkuvaiheessa, mutta kuntademokratia ja kunnan autonomia suhteessa valtionyhtiöön sekä maan hallitukseen ovat jo törmäyskurssilla. Tämä onkin mahdollisesti eräs syy VATien tarkistamistarpeeseen. Toinen syy tähän ehkä on maan hallituksen tahtotila maksimoida vihreän siirtymän investoinnit rajoittamatta lainkaan esimerkiksi datakeskushankkeita. Päinvastoin, tavoitteena näyttää olevan energian kysynnän paisuttaminen, jotta investoinnit energijärjestelmään lähtisivät liikkeelle.

Tarkistuksen rajaukset ja lähtökohdat

Tarkistettavaksi valitut teemat ovat laajoja, vaikkei ensisilmäyksellä ehkä näytä siltä. Teemojen muotoilu rajaa niitä ehkä liiaksi teknillis-talodellisiin näkökulmiin, vaikka kaikessa maan- ja luonnonvarankäytössä on kyse myös vaikutuksista luontoon. Tästä seuraa, että tarkistamistyössä tarvitaan luontoa koskevaa näkökulmaa tasapainottamaan teknillis-

taloudellista ekspertiisiä ja intressiä. Toisessa teemalauseessa viitataan ”valtakunnallisesti merkittäviin energiaratkaisuihin”. Arvatenkin useimmat hanketoimijat korostavat hankkeensa valtakunnallista merkittävyyttä, mikäli se edistää hanketta. Kriteerit valtakunnallisuudelle kenties ovat tarkistamistyön tausta-aineistossa jo olemassa? Kriteereihin tulee sisältyä valtakunnallisen merkittävyyden arviointi myös luonnon kannalta. Tämä ei tarkoita pelkästään jonkin harvinaislaatuisten luontoarvon vaarantumista energijärjestelmähankkeesta johtuen, vaan juurikin hajautetun energijärjestelmän yhteisvaikutuksesta johtuvien erilaisten, kasuatuvien ja valtakunnantasolle kertaantuvien vaikutusten tunnistamista. Tähän tarkasteluun VAT-mittakaava tarjoaa edellytykset, alempien maankäytönsuunnittelujärjestelmien osoittauduttua riittämättömiksi.

Ympäristövaikutusten arviointi ja SOVA-menettelyn toteuttaminen

Tarkistamishankkeen kannalta OAS:ssä esitetyt arvioitavat seikat ovat melko kattavia, tosin varsin yleisiä. Listaani voisi lisätä hyväksyttävyyteen ja luottamukseen liittyvän arviointitarpeen. Nämä käsittävät nähtävissä olevan kehityksen, missä yhteiskunnallinen vastakkainasettelu tulee kärjistymään maan- ja luonnonvarankäytön kysymyksissä. Oma ulottuvuutensa on energijärjestelmään ja sen kokonaisturvallisuuteen liittyvät ulkovaltojen intressit Suomen alueisiin. Miten esimerkiksi Suomen ja USAn välinen puolustusyhteistyösopimus (DCA) tulee ymmärtää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kannalta?

Vaikutustenarvioinnissa on lisäksi tarve huomioida saamelaisiin ja Saamelaisalueeseen liittyvät erityiskysymykset.

Suomeen kohdistuvien vihreän siirtymän hankkeiden valtakunnantason vaikutusten arviointityö edellyttäisi ehkä erityisen toimielimen perustamista. Toisaalta jos maan hallituksen tahtotilana näyttää olevan vihreän siirtymän hankkeiden investointien maksimointi, vaikutusten tunnistamiseen ja hallintaan ei ole välttämättä halua.

Muuta

On tärkeää, että VAT-tarkistusprosessi keskustelee kansallisen ennallistamissuunnitelman kanssa. Ennallistamissuunnitelma julkaistaan tällä tietoa syyskuun alussa.

Kotkassa ja Kouvolassa, 30.6.2026

Antti Koivisto
puheenjohtaja

Riku Rinnekangas
toiminnanjohtaja